

Personalități de vază ale intelectualității tehnice din Basarabia

„Faptele neridicate în cuvânt se cufundă în uitare”
(Pindar, poet teban, 521-441 î.e.n.)

Tăvălugul secolelor i-a obligat pe români în general, și pe basarabeni în special, să devină inteligenți și creativi spre a supraviețui. Provocările istoriei noastre au fost frecvente și foarte intense. Marile migrațiuni ale popoarelor – bulgarii de pe Volga, hunii de pe Kama, goții și slavii din nord, mai târziu tătarii, apoi turcii, și ultimii, vreo 200 de ani, rușii - au avut un impact catastrofal asupra românilor, mai ales al celor din Basarabia. Căutând căile și mijloacele de ripostă cele mai adecvate, românii și-au antrenat continuu inteligența, imaginația, gândirea creatoare. Unul din genialii creatori ai neamului nostru, H.Coandă, spunea un mare adevăr: *„Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe nații care să-i fi adus - față de numărul de locuitori – atât cât i-a adus nația română în ultimii 120 de ani”*. Exemple sunt destule. În domeniul creației artistice: M.Eminescu, C.Brâncuși, G.Enescu etc. Pe tărâmul creației științifice: N.Iorga, E.Palade, V.Babeș etc. În creația tehnică: H.Coandă, G.Constantinescu, A.Saligny și mulți alții.

Cu regret, perioada de 120 de ani deosebit de fructuoși pentru neamul românesc în plan spiritual și științific despre care a vorbit H.Coandă nu a fost tot atât de fructuoasă și pentru românii din Basarabia. Regimul țarist deosebit de crud instaurat în Basarabia practic pe parcursul a cca 100 de ani nu a admis crearea școlilor cu predare în limba maternă.

Pentru marea majoritate a populației autohtone care nu cunoștea limba rusă calea spre învățatură a fost închisă. În plan cultural legăturile între cele două maluri ale Prutului nu se mai mențineau.

Și totuși, acest pământ năpăstuit de soartă a dat omenirii câteva personalități de vază în domeniul tehnicii, numele cărora este acoperit deocamdată de colbul uitării. Să încercăm să-i scoatem din anonimat.

Cea mai de vază personalitate a intelectualității tehnice basarabene rămâne **Nicolae DONICI**, astronom recunoscut. Născut la 13 septembrie 1874 la Chișinău, N.Donici face parte dintr-o cunoscută familie de intelectuali basarabeni care a dat neamului românesc mai multe figuri de vază. Nicolae Donici și-a făcut studiile secundare la Colegiul Richelieu din Odesa. În 1897 devine licențiat al Universității din Odesa. Pentru merite științifice

deosebite, în 1901 este ales membru al Academiei imperiale din Petrograd, în 1912 – Membru de onoare al Institutului din Coimbra, Portugalia, în 1922 - membru de onoare al Academiei Române și Membru al Uniunii astronomice internaționale. N. Donici a murit în 1956 la Paris.

Rezultatele cercetărilor științifice ale savantului sunt deosebit de importante. El a efectuat studii ale eclipselor de soare, în diverse țări de pe glob (Spania, 1900; Sumatra, 1901; Cambodgia, 1904; Portugalia, 1912; S.U.A., 1932 ș.a.) și asupra luminii zodiacale (Sahara, 1946-1947). Preocupări științifice ale savantului Nicolae Donici au fost de asemenea studiul fotosferei, cromosferei și protuberanțelor solare. Rezultatele științifice obținute au fost publicate în reviste științifice de prestigiu din diverse țări și fac parte din tezaurul științific mondial.

Un alt reprezentant de vază al științei basarabene a fost **Eugen BĂDĂRĂU**.

Născut la 19 septembrie 1887 la Ismail, își face studiile secundare la liceul din localitate, apoi pleacă în Austria, unde se înscrie la Technische Hochschule din Graz. După doi ani de studii politehnice (1905-1907),

urmează cursurile Facultății de fizică a Universității din Pisa (1907-1911), luându-și licența. Lucrează în continuare în laboratorul profesorului Bateli la teza de doctorat privind constanța dielectrică a gazelor și amestecurilor gazoase (1912). În 1912-1914, fiind asistent la

Institutul de Fizică Experimentală din Pisa, își continuă preocupările cercetând noi substanțe gazoase și reușind să atingă presiuni până la 350 atmosfere. Eugen Bădărău părăsește definitiv Italia în 1914 și pleacă la Petrograd unde, în 1915 este numit asistent la Institutul de Fizică (laboratorul profesorului Chwolson). Aici, obține docența la Facultatea de Științe (1918), devine șef de secție la Institutul Optic de Stat (1917) și profesor universitar la Institutul Fototehnic Superior (1918-1921). Cercetările sale științifice din această perioadă în special de domeniul opticii. În 1921 revine în România, unde este numit profesor agregat la Universitatea din Cernăuți și director al Institutului de Fizică Experimentală afiliat Universității. Apoi devine profesor suplinitor la catedra de Fizică teoretică (1922-1928), profesor la catedra de fizică experimentală (1924-1934). Între 1926-1928 este numit decan al Facultății de Științe din Cernăuți. În 1934 este invitat la București, ca succesor al lui C. Miculescu la catedra de fizică corpusculară a Facultății de Științe. Din a. 1935 și până în 1962 prof. Eugen Bădărău deține postul de șef al catedrei de acustică, optică și fizică moleculară. În 1948 devine membru al Academiei Române.

Activitatea sa științifică este vastă, rezultatele cercetărilor fiind expuse în numeroase lucrări științifice originale. Este considerat printre fizicienii experimentatori cei mai activi și mai talentați din România, fiind fondatorul primei școli românești de descărcări de gaze și de fizica plasmei. La 11 martie 1975, la București, la vârsta onorabilă de 88 de ani, DI Bădărău Eugen se stinge din viață, lăsând urmașilor o bogată moștenire științifică.

Sperăm că în acest mod vor fi ridicați la înălțimile pe care le merită mulți reprezentanți de vază ai științei și tehnicii din Basarabia.

dr.hab. Valeriu DULGHIERU